

Изденүүчү Эргешова Кундуз Абдылаковнанын “Салттуу кыргыз үй-бүлөсүндө балдардын курагына жараша тарбиялоонун өзгөчөлүктөрү” аттуу 13.00.01.- жалпы педагогика, педагогика жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча кандидаттык илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык иши жөнүндө расмий оппоненттин пикири

1. Диссертациялык иштин темасынын актуалдуулугу.

Кыргыз мамлекетинин өнүгүшү жана андагы саясий, социалдык-экономикалык модернизациянын ийгиликтүү жүрүшү, маданий жактан дүйнөлүк интеграциянын агымына кошулуусу коомдук аң-сезимдин, руханий –нравалык, моралдык ыймандуулуктун деңгээлине жараша болот, андыктан улуттук-руханий мурастарды дагы терең үйрөнүү жана аларды азыркы ааламдашуу шарттарында окутуу-тарбиялоо процессинде пайдалануунун мүмкүнчүлүктөрүн издөө талабы коюулуп жатат.

Акыркы мезгилдерде коом мурда болуп көрбөгөндөй деградацияланды, жаштардын массалык маданияттын агымына өзгөчө тез тартылуусу, болочок муундун улуттук маданий салттардан жыл өткөн сайын алыстоосу, үй-бүлөлүк тарбиянын балдарды тарбиялоодогу пассивдүү ролу, тарбия процессинин жүргүзүлүшүнө терс таасирин тийгизип келет.

Учурда өсүп келе жаткан муунду руханий-адептик жактан өнүктүрүү, тарбиялоонун пайдубалын, багытын аныктоого кызмат кылып келген улуттук баалуулуктардын жана улуттук дөөлөттөрдүн, идеялардын, ишенимдердин системасын сактап, элдик нарк-насилдин негизинде тарбиялоо аркылуу алардын духовный маданиятын, жарандык өзүн-өзү таануусун, руханий кайра жаралуусун калыптандыруу маселеси Кыргыз Республикасынын Президентинин “Инсандын руханий, адеп-ахлактык өнүгүүсү жана дене тарбиясы” жөнүндөгү Жарлыгында, Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги тарабынан бекитилген «Окуучу жаштарды руханий-

адеп-ахлактык өнүктүрүү жана дене тарбиялоо концепциясында» (2021) белгиленген.

Дүйнөлүк педагогиканын тарыхында жана Ата мекендик педагогикада салттуу педагогиканын прогрессивдүү идеялары, тактап айтканда үй-бүлөлүк тарбиянын теориясы жана практикасы изилденгенине карабастан кыргыз үй-бүлөсүндө балдарды курагына ылайык тарбиялоонун этнопедагогикалык аспектиси жана ал көрүнүштү азыркы таалим-тарбия процессинде колдонуунун педагогикалык шарттары жана перспективдүү мүмкүнчүлүктөрү дагы да болсо проблемалуу. Ошондуктан, Эргешова Кундуз Абдылаковнанын “Салттуу кыргыз үй-бүлөсүндө балдардын курагына жараша тарбиялоонун өзгөчөлүктөрү” аттуу диссертациялык иши актуалдуу темага жазылган педагогикалык эмгек экендигинен кабар берет.

Изилдөөнүн объектиси: кыргыз салттуу үй-бүлөсүндө балдарды жаш курагына карата тарбиялоонун тажрыйбалары жана аларды азыркы учурда пайдалануунун уланмалуулугу

Изилдөөнүн предмети: салттуу кыргыз үй-бүлөсүндө балдарды курак өзгөчөлүгүнө карата тарбиялоонун мазмуну

Изилдөөнүн максаты: салттуу кыргыз үй-бүлөсүндө балдарды курак өзгөчөлүгүнө жараша тарбиялоонун социалдык маданий өбөлгөлөрүн, жолдорун, ыкмаларын, каражаттарын, методдорун жана алардын азыркы коомдук педагогикалык практикадагы ордун ачып көрсөтүү деп аныкталган.

2. Диссертациялык иштин илимий натыйжалары:

Изилдөөчү диссертациясында илим жана практика үчүн актуалдуу болгон төмөндөгү илимий натыйжаларды жарата алган : «Салттуу кыргыз үй-бүлөсү», «Балдардын курагына жараша тарбиялоо өзгөчөлүгү» түшүнүктөрү салттык тарбиянын бир көрүнүшү катары илим айдыңынан ачылып көрсөтүлгөн; элдик таалим-тарбиялык маданияттагы балдарды курак өзгөчөлүгүнө жараша үй-бүлөдө тарбиялоонун өзгөчөлүктөрү, салттык факторлору, методдору, ыкмалары кыргыздын элдик педагогикасынын

компоненти катары талдоого алынган; азыркы коомдук педагогикалык практикада салттуу кыргыз үй-бүлөсүнүн балдарды жаш курагына жараша тарбиялоо тажрыйбаларынын уламалуулугу жана колдонуу мүмкүнчүлүктөрү айкындалган.

Илимий натыйжалардын ишенимдүүлүгү илимий адабияттарды талдоо, жалпылоо, окуп үйрөнүү аркылуу жеткиликтүү материал топтогондугу, аргументтүү жыйынтыктардын келтирилиши, салттуу кыргыз үй-бүлөсүндө балдардын курагына жараша тарбиялоонун өзгөчөлүктөрүнө илимий негизде мамиле кылышы менен бекемделет.

Диссертациялык иш теориялык жогорку мааниге ээ, анткени салттуу кыргыз үй-бүлөсүндө балдарды курагына жараша тарбиялоонун өзгөчөлүктөрү жетиштүү деңгээлде изилденген эмес.

Квалификациялык белгилерге туура келиши. Изилдөөнүн материалдары жогорку билим берүү уюмунун илимий-изилдөө иштеринин тематикалык планы менен байланышта аткарылып, билим берүү чөйрөсүндө кеңири колдонуу масштабына татыктуу. Диссертациянын материалдары кыргыз элдик педагогикасындагы үй-бүлөлүк тарбия салттарын окуп үйрөнүүгө, улуттук тарбиялык маданияттын традициялары аркылуу азыркы тарбия процессинин таасирдүүлүгүн жогорулатууга багытталып, алынган натыйжалар белгилүү илимий жаңылыкка ээ жана жетишээрлик баалуулугу менен мүнөздөлөт.

3. Илимий жоболордун, жыйынтыктардын, сунуштардын негизделиш даражасы.

Диссертациялык иштеги алынган жыйынтыктар жана натыйжалар илимий-теориялык жактан ынанымдуу жана практикалык жактан далилдүү деп кабыл алууга болот. Диссертациялык иштин биринчи бөлүгүндө диссертант изилдөөнүн түйүндүү категорияларына «Салттуу кыргыз үй-бүлөсү», «Балдардын курагына жараша тарбиялоо өзгөчөлүктөрүнө» терминологиялык анализ берүү менен бул түшүнүктөрдүн мазмунун, функцияларын, алардын

азыркы ааламдашуу доорундагы маанисин үйрөнүү жана системалаштыруу боюнча изилдөө ишинин биринчи милдетин ишке ашырган. Балдарды куракка карап бөлүштүрүү классификацияларына, салттуу үй-бүлөдө курак өзгөчөлүктөрүнө ылайык балдарды тарбиялоо проблемасынын изилденишине, кыргыз үй-бүлөсүндө балдардын курак өзгөчөлүгүнө жараша тарбиялоо проблемасындагы изилдөөнүн методологиялык негиздерине токтолуп, философиялык, эстетикалык, педагогикалык, психологиялык, этнографиялык эмгектер иликтенип, талданган. Экинчи бөлүмдө салттуу кыргыз үй-бүлөсүндө балдарды жаш курагына жараша тарбиялоо проблемасындагы изилдөөнүн методологиялык негиздерин, илимий методдорун аныктап, балдарды жаш курагына жараша тарбиялоо маселесин тарыхый -этнопедагогикалык өңүттөн талдаган. Диссертант кыргыз балдарын курак өзгөчөлүгүнө карап тарбиялоо жөнүндөгү тажрыйбаларды орус жана советтик окумуштуулардын эмгектеринен, кыргыздын оозеки чыгармачылыгындагы чыгармалардан, атактуу инсандар менен болгон эскерүүлөрдөн маалыматтарды топтоп, этнопедагогикалык изилдөөлөрдү анализдеген. Изилдөөдө жалпы логикалык методдор, жалпы илимий методдор, тарыхый-салыштырма методдор, структуралык методдор, социологиялык методдор колдонулган.

Үчүнчү бөлүмдө азыркы коомдук педагогикалык практикада салттуу кыргыз үй-бүлөсүнүн балдарды жаш курагына жараша тарбиялоо тажрыйбалары кандай деңгээлде колдонулуп жаткандыгы аныкталып, анын себептери жана типтүү кемчиликтери белгиленип, окуучуларды салттуу кыргыз үй-бүлөсүндөгү балдарды курагына жараша тарбиялоо методдорунун, каражаттарынын азыркы доор үчүн да актуалдуу болорлугу; үй-бүлөдө балдарды тарбиялоодо алардын курак өзгөчөлүгүн классикалык педагогикада да, салттуу педагогикада да биримдикте, шайкеш кароонун зарылдыгы; салттуу кыргыз үй-бүлөсүндө балдарды курагына жараша тарбиялоо тажрыйбаларын учурдагы билим берүү уюмдарынын окуу жана тарбиялоо ишмердүүлүгүндө колдонуунун таасирдүүлүгүн улам жогорулатып, аларды

эффективдүү пайдалануунун мүмкүнчүлүктөрүн издөө боюнча педагогикалык шарттардын тууралыгы тастыкталган.

4.Изилдөөнүн илимий жана практикалык маанилүүлүгү.

Диссертациялык изилдөө илимий жана практикалык мааниге ээ болуп эсептелет, анткени изденүүчү тарабынан сунушталган натыйжалар салттуу кыргыз үй-бүлөсүндө балдарды жаш өзгөчөлүгүнө жараша тарбиялоо милдетин ийгиликтүү чечүүгө мүмкүндүк берет. Изилдөөдө аныкталган «Кыргыз элдик педагогикасында үй-бүлөдө балдарды жаш өзгөчөлүктөрүнө жараша тарбиялоо»түшүнүгү салттык тарбиянын бир модели катары илим айдынынан ачылып көрсөтүлүп; элдик таалим-тарбиялык маданияттагы балдарды курак өзгөчөлүгүнө жараша үй-бүлөдө тарбиялоонун өзгөчөлүктөрү, салттык факторлору, методдору, ыкмалары сунушталган.Диссертацияда айтылган тыянактар, сунуштар кыргыз элдик педагогикасындагы үй-бүлөлүк тарбия салттарын окуп үйрөнүүдө, улуттук тарбиялык маданияттын традициялары аркылуу азыркы тарбия процессинин таасирдүүлүгүн жогорулатууда, билим берүү уюмдарынынын окуу программаларында жана тарбиялык иш чараларын өткөрүүдө пайдаланылат.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши

Автореферат диссертациянын мазмунуна, андагы теманын актуалдуулугунун негизделишине, изилдөөнүн проблемалуулугуна, максаты менен милдеттерине, илимий жаңылыгына, илимий-теориялык жана практикалык маанисинин аныкталышына, коргоого коюлуучу негизги жоболорго, изденүүчүнүн жеке салымына, иштин натыйжаларынын тастыкталышына, диссертациялык изилдөөнүн натыйжаларынын жарыяланышынын толуктугуна, изилдөөнүн структурасына толугу менен дал келет. Автореферат кыргыз, орус, англис тилдеринде окшош резюмелерге ээ.

6. Диссертациялык иште жана авторефератта кездешкен мүчүлүштүктөр:

Каралып жаткан диссертациялык иш салттуу кыргыз үй-бүлөсүндө балдардын курагына жараша тарбиялоонун өзгөчөлүктөрү жөнүндө кеңири эмпирикалык маалыматтарды камтуу менен жогорку илимий деңгээлде жазылгандыгына карабастан төмөндөгүдөй айрым мүчүлүштүктөрдөн кур эмес.

1. Диссертациянын мазмунунун 138-139-беттеринин 3.1.таблицасында көрсөтүлгөн “Кыргыз эл акындарынын чыгармаларындагы балдардын курак өзгөчөлүктөрү боюнча программасы” окумуштуулар К.И.Жаныгуловдун жана Р.Н.Умарованын диссертацияларына же диссертантка тиешелүү экендиги ачыкталбай калган.

2. 2-главанын 2-параграфынын 105-бетинде билим берүү уюмдарынын нормативдик документтери (окуу пландары, окуу программалары, окуу китептери, окуу колдонмолору, сабактардын пландары, мугалимдердин тарбиялык сабактарынын иш пландары ж.б.) ар тараптуу анализденип, жыйынтыкталды деп жазылганы менен ал жыйынтыктар жөнүндө так маалыматтар жок.

3. “Азыркы коомдук педагогикалык практикада салттуу кыргыз үй-бүлөсүнүн балдарды жаш курагына жараша тарбиялоо тажрыйбаларынын уламалуулугун жана колдонуу мүмкүнчүлүктөрүн айкындоо” –деп аталган изилдөөнүн милдетин ишке ашырууда мугалимдер менен ата-энелердин бирдиктүү иш аракеттеринде балдарды салттуу үй-бүлөдө жаш курагы боюнча тарбиялоонун мазмуну иштелип чыкса, изилдөө ишин колдонуу мүмкүнчүлүгү жогоруламак.

Белгиленген мүчүлүштүктөр каралып жаткан диссертациялык иштин жалпы илимий деңгээлине шек келтирбейт, жалпысынан алганда **Эргешова Кундуз Абдылаковнанын “Салттуу кыргыз үй-бүлөсүндө балдардын курагына жараша тарбиялоонун өзгөчөлүктөрү”** » аттуу темадагы 13.00.01 - жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигине ылайык педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасы үчүн жазылган диссертациясы 13.00.01. - жалпы педагогика адистигине ылайык

келип, КР ЖАКтын педагогика адистиги боюнча кандидаттык окумуштуулук даражаны ыйгаруу боюнча Жобонун 10 пунктуна туура келген, өз алдынча аткарылган илимий иш катары бааланат жана изденүүчү педагогика илиминин кандидаты даражасына татыктуу.

Расмий оппонент,

Талас мамлекеттик университетинин
педагогика кафедрасынын башчысы,

п.и.к., доцент

Умарбекова А.А.

А.А.Умарбекованын койгон кол тамгасын тастыктайм

ТалМУнун кадрлар бөлүмүнүн башчысы

В.Б.Сыдыкья ВЕРИ
КАДРЛАР БӨЛҮМҮ

ТалМУ | Кадрлар бөлүмү